

Студент 4 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОТИРІЧЧЯ ПРОЦЕСУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Анотація. Висвітлено характерні особливості сучасного розвитку процесу глобалізації світової економіки, визначено позитивні та негативні наслідки даного процесу та представлено типологію основних сфер виявлення наслідків процесів глобалізації. Проаналізовано вплив глобалізаційних та інтеграційних процесів на Україну, розглянуто основні тенденції та протиріччя глобалізації як однієї з головних тенденцій у розвитку сучасного світу.

Аннотация. Освещены характерные особенности современного развития процесса глобализации мировой экономики, определены положительные и отрицательные последствия данного процесса и представлена типология основных сфер выявления последствий процессов глобализации. Проанализировано влияние глобализационных и интеграционных процессов на Украину, рассмотрены основные тенденции и противоречия глобализации как одной из главных тенденций в развитии современного мира.

Annotation. The article highlights the characteristics of the modern development of globalization of the world economy. Positive and negative effects of this process are studied and the typology of the main areas to identify the effects of globalization is presented. The influence of globalization and integration processes on Ukraine, the main tendencies and contradictions of globalization as one of the main trends in the development of the modern world are considered.

Ключові слова: глобалізація, світова економіка, інтеграція.

Ні один процес чи явище світової економіки не є таким суперечним і неоднозначним, та викликати стільки дискусійних питань, як глобалізація. Процес глобалізації багатогранний, проявляється у все більш розвинутій тенденції до формування єдиного, загальнопланетарного ринку товарів, капіталів і послуг, посилення взаємозв'язків, взаємозалежності різних держав, в економічному зближенні, об'єднанні окремих країн у єдиний міжнародний господарський комплекс. Формування глобальної економіки – неминучий процес. Змінюється структура і форма організації світової економіки, міжнародних економічних відносин, з'являються нові закономірності, які належить вивчити й усвідомлено використовувати.

Проблемам глобалізації присвячено роботи вітчизняних вчених: Білоруса О. Г., Долішнього М. І., Кредісова А. І., Лук'яненко Д. Г., Луцишин З. О., Макогона Ю. В., Пахомова Ю. М., Пирожкова С. І., Соколенка С. І., Філіпенка А. С. та ін. Щодо російської наукової школи, то це праці Делягіна М. Г., Кочетова Е. Т., Коллонтає В. М., Неклеси О. І., Спиридонова І. О., Чешкова М. О., Шишкова Ю. В. Серед найвідоміших зарубіжних вчених, що заклали теоретичний фундамент у цій сфері – Ф. Бродель, І. Валлерстайн, П. Герст, Дж. Даннінг, П. Кругман, А. Ругман, К. Омає, Дж. Сакс, Т. Фрідмен та ін.

Метою даної роботи є спроба проаналізувати сутність глобалізації в контексті сучасних досліджень та, відповідно, вивчення закономірності її формування, з'ясування сучасних тенденцій, наслідків та особливостей розвитку процесу глобалізації.

Ключовим поняттям, що характеризує сучасний стан світового розвитку є глобалізація – процес, що відображає перехід від економік окремих країн до єдиної економічної системи. Глобалізація водночас є передумовою та наслідком сучасної інформаційної революції, суть якої в розширенні, поглибленні та ускладненні взаємозв'язків та взаємозалежності суб'єктів та держав, що відображається в процесах формування всесвітнього інформаційного простору, світового ринку капіталів, товарів та робочої сили, в інтернаціоналізації проблем техногенного впливу на природне середовище, а також питаннях безпеки.

Феномен глобалізації виходить за суто економічні межі та охоплює практично всі сфери суспільної діяльності. Функціонування системи міжнародної економіки в умовах поглиблення процесу глобалізації характеризується, з одного боку, неоднорідністю темпів розвитку та потенціалу країн світу, а з іншого, зростанням взаємозалежності та взаємопроникнення, що може стати джерелом ризиків для економічної безпеки держави.

Глобальних масштабів набуває розповсюдження інформаційних технологій, комунікаційних та транспортних мереж, потоків капіталу, міграції робочої сили. За рахунок використання системи електронної передачі інформації, новітніх форм й видів торгівлі та здійснення фінансових послуг, а також впливу факторів поширення глобалізації, за останнє десятиріччя прямі закордонні інвестиції зросли в тричі, міжнародна торгівля в три з половиною рази, а обсяги фінансових послуг майже в чотири рази.

Основними ознаками, що характеризують процес глобалізації, є такі:

світова економічна спільнота в сукупності взаємозв'язаних тією або іншою мірою країн перетворюється на цілісну економічну систему (планетарну економіку). Національні господарства (економіки) виявляються складовими елементами єдиного всесвітнього господарського організму;

зниження регулюючих функцій національної держави, яка вже не може, як раніше, захищати національну економіку від небажаних зовнішньо-економічних дій. У національній державі з'являються нові функції, змінюються або зникають колишні;

державно-монополістичний капіталізм набуває міжнародні форми інтеграційних об'єднань у вигляді "спільного ринку", швидко розвивається транснаціональний капітал;

фінансова сфера (особливо фондовий ринок) набуває глобальних масштабів. Це істотно змінює умови господарської діяльності. Міжнародний рух капіталів у вигляді позик, кредитів, торгівлі цінними паперами, валютних операцій практично в 50 разів перевищує світовий товарообіг.

Глобалізація світової економіки – це сучасна, всесвітня, стадія інтернаціоналізації господарського життя, у рамках якої світове господарство набуває якісно нові, невідомі раніше, характеристики і особливості свого розвитку. Такими характеристиками виступають кардинальне збільшення цілісності світового господарства і взаємозалежність економік практично всіх країн світу, що різко посилюється, залучення раніше закритих країн до міжнародних економічних відносин, формування глобальних товарних і, особливо, фінансових ринків, становлення глобальних транснаціональних корпорацій.

Слід торкнутися економічного аспекту глобалізації, тобто створення єдиного світового економічного простору, в рамках якого складається єдиний відтворювальний процес. Тут основне місце займає процес глобалізації світових фінансових ринків (СФР), тобто об'єднання в єдину світову систему усієї сукупності міжнародних фінансових відносин [2].

Деякі дослідники називають процес глобалізації фінансового ринку фінансовою революцією, коли система фінансових ринків почала функціонувати на світовому рівні. Джордж Сорос зазначав, що в світі "виникла гігантська система циркуляції, що перекачує капітал на фінансові ринки і інститути в центрі, потім переносить його на периферію – або безпосередньо у формі кредитів і інвестиційних портфелів, або побічно – через багатонаціональні корпорації" [4].

Глобалізація справді відкриває найширші можливості для всесвітнього розвитку, однак темпи її поширення нерівномірні. Процес інтеграції у світову економіку відбувається в деяких країнах швидше, ніж в інших. Отже, глобалізація – це об'єктивний процес планетарного масштабу, який має як прогресивні наслідки, так і негативні. Позитивним автор вважає: поширення нових інформаційних технологій та пов'язаних із ними переваг (скорочення часу і витрат на трансакції, поліпшення умов праці та життя); перехід на ресурсозаощаджуючі технології; посилення уваги до важливих проблем людства та ін. Однак глобалізація економіки – це не лише вигоди від зростання участі країни у світових економічних процесах, а й висока ймовірність утрат, зростання ризиків. Глобалізація передбачає, що країни стають не просто взаємозалежними з причини формування системи міжнародного інтегрованого виробництва, зростання обсягів світової торгівлі та потоків іноземних інвестицій, інтенсифікації руху технологічних нововведень тощо, але й більш вразливими щодо негативного впливу світогосподарських зв'язків. Світова практика доводить, що вигаш від глобалізації розподіляється далеко нерівномірно між країнами та суб'єктами економічної діяльності. Отже, до негативних наслідків глобалізації належать: посилення нерівномірності розвитку країн світу; нав'язування сильними країнами своєї волі, нераціональної структури господарства, політичної та економічної залежності. Саме тому глобалізація як суперечливий процес потребує регулювання на національному та між-державному рівнях.

Головне протиріччя глобальної економічної системи пов'язане з формуванням у рамках провідних західних держав замкненої господарської системи. Цей процес можна прослідкувати за такими напрямками: концентрація в постіндустріальному світі більшої частини інтелектуального і технологічного потенціалу людства; зосередження основних торговельних потоків у межах співдружності розвинених держав; замикання інвестиційних потоків; спрямованість міграційних потоків із країн "третього світу" в розвинені регіони планети [3].

Вкрай важливо осмислити місце, роль і позицію України у глобалізаційних процесах. Можна зазначити позитивні і негативні глобалізаційні впливи на українське суспільство: 1) безперечно позитивним є факт незалежності української держави і переходу від тоталітаризму до певних демократичних перетворень; 2) глобалізація, гранично уцілюючи контакти між країнами і регіонами, допускає гармонічне співіснування народів; 3) економічні зміни, що пов'язані із технологічними, інформаційними, інвестиційними та іншими змінами мають пряму прив'язаність до такого суб'єкта господарських відносин як індивід-власник; 4) глобалізація пов'язана з інтеграційними процесами, які в свою чергу пов'язані з кількісними та якісними змінами в обсязі і характері соціальних відносин, які безпосередньо пов'язані з якісною трансформацією свідомості; 5) глобалізація у центр глобалізаційних процесів ставить людину, як суб'єкта вибору, для якої характерною є альтернативність і відповідальність за свої дії.

Як стверджує Білорус О. Г., "для України проблеми впливу глобалізаційних трансформацій і глобальної інтеграції постали з новою силою. Якщо протягом найближчих 10 – 15 років Україна не інтегрується в світові та європейські, політичні й економічні структури, вона не буде мати історичної перспективи як незалежна держава". Але вирішення національних проблем буде нерезультативним без врахування впливу глобальних факторів:

- 1) неготовність України та її громадян до глобальних змін, що призводить до проблеми виживання, трансформації і розвитку;
- 2) міжнародна небезпека у формі нової "холодної війни" або "холодного миру", економічного тиску;
- 3) техногенна проблема оточуючого середовища;
- 4) у загальному руслі глобальної трансформації виникла уже відома дилема пріоритетів розвитку – держава чи суспільство, національна держава чи якась інша форма державності: регіональні, політичні й економічні системи;
- 5) етноконфесійні процеси та їх вплив на соціально-політичний розвиток;
- 6) взаємозалежність з іншими країнами, особливо країнами "золотого мільярда" при вирішенні: екологічних проблем, загрози воєнної небезпеки, співпраці в напрямі сполучення і комунікацій, фінансування економічного виробництва, продаж зброї і технологій, приводить до ослаблення національно-державного суверенітету [1].

Глобалізація є важливим аспектом сучасної світової системи, однією із найвпливовіших сил, яка торкається всіх сфер суспільного життя. Глобалізація є багатограним процесом, який має як позитивні, так і негативні наслідки. Стимування негативних наслідків глобалізації можна здійснити шляхом громадського впливу на вирішення міжнародних організацій, урядів країн і транснаціональних компаній з метою забезпечення балансу між інтересами великих бізнес-груп і інтересами світової спільноти.

Найкращим виходом із ситуації для людства суперечливої ситуації є пошук шляхів, спрямованих на використання переваг глобалізації та мінімізацію її негативних наслідків.

Аналізувати актуальні проблеми українського сьогодення, зокрема перспективи розвитку сучасної держави, неможливо без врахування світових глобалізаційних процесів. Глобалізація поступово стає тим ґрунтом, який живить цілий спектр суспільних настроїв, спрямованих на пошук свого місця і ролі у сучасному світовому процесі. Цей пошук супроводжується формуванням нового політичного та економічного середовища, управління котрим вимагає нового системного мислення, нових кваліфікацій і нових управлінських якостей. Тому перед Україною постає дійсно

глобальне завдання по соціальному оздоровленню, запровадженню стимулювання інноваційної діяльності завдяки збільшенню інвестицій у людський капітал.

Наук. керівн. Філатов В. М.

Література: 1. Глобалізація й безпека розвитку : монографія / О. Г. Білорус, Д. Г. Лук'яненко та ін. – К., 2001. – 480 с. 2. Добродомова С. В. Финансовая глобализация как определенная степень интеграции и ее последствия [Текст] / С. В. Добродомова // Весник Нижнегородского государственного университета. – № 1(7). – 2006. – С. 620–624. 3. Кравчук П. Я. Сутність та наслідки глобалізації світової економіки. Економічні науки / П. Я. Кравчук // Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. – Луцьк: РВВ ВНУ "Вежа", 2008. – № 7 – С. 297–299. 4. Осавлюк С. Л. Прогнозування нестабільності фінансових ринків в умовах глобалізації [Текст] / С. Л. Осавлюк. – К. : Інститут світової економіки та міжнародних відносин НАН України, 2008. – С. 248–251.